

Motion till riksdagen 2007/08:So519

av **Monica Green m.fl. (s)**

Barns situation

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om barns uppväxtvillkor.

Motivering

Dagens barn och unga har på många sätt ett bra liv i vårt land. Det finns skolor och ett stort antal välfärdsbeslut som ska säkerställa att barn och ungdomar mår bra och utvecklas på ett gott sätt. Men vi vet att verkligheten inte alltid överensstämmer med det som skrivs i beslut och riktlinjer. Därför är det angeläget att vi alltid ser till att barn och unga har möjlighet att påverka och att ta del av samhället, oavsett bakgrund, nationalitet eller var man bor i landet.

Barnen behöver oss vuxna, de behöver oss som förebilder och som en garant för att de får en bra start i livet.

Grunden i arbetet för barns rätt är Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Att förverkliga barnkonventionen är vårt mål – i Sverige och i resten av världen.

Barns situation i Sverige och i världen

Hur vi har det som barn kommer att påverka hela våra liv. Ett barn som blir älskat och sett lär sig att älska och se. Ett barn som blir slaget och hunsat lär sig att misstro världen. Det är samhällets uppgift att se till att alla barn kan växa och utveckla sin inneboende förmåga, leka och lära i en trygg och säker miljö.

Fel! Okänt namn på

Så ser det inte ut för alla barn idag, varken i Sverige eller i andra länder. Enligt Unicef, FN:s barnorganisation, drabbas en miljard barn i världen på ett eller annat sätt av världsfattigdomen. Miljontals barn får inte ens sina mest grundläggande mänskliga rättigheter i form av mat, vatten och utbildning tillgodosedda. Barn tvingas till arbete och till prostitution, de används som soldater i krig. Allt detta är brott mot barnkonventionen. I sin förlängning är det på många sätt ett brott mot mänskligheten.

Sverige är ett rikt land. Här behöver barn inte svälta och alla har rätt till skola och hälsovård. De flesta barn mår bra och kan leva ett rikt liv. Ändå vet vi att barn far illa och att barnfattigdomen har ökat de senaste åren. Enligt Statistiska centralbyrån lever drygt en kvarts miljon svenska barn i en familj som antingen har socialbidrag eller låg inkomststandard. Framförallt är det barn till ensamstående föräldrar och barn med utländsk bakgrund som riskerar att hamna i fattigdom.

I Sverige leder fattigdomen till utanförskap, minskad självkänsla och oro. Ett barn som aldrig vågar gå på kamraternas födelsedagskalas för att man inte har råd med ens den enklaste present eller för att man vet att man aldrig kan bjuda igen hamnar lätt utanför gänget. Har man inte råd att åka med på klassutflykter som kostar, tvingas man hitta på undanflykter. När alla andra i gymnastikföreningen betalt för sina tävlingsdräkter och tränaren återigen uppmärksammar att nu är det bara du som inte gjort det, känner man skam när man vet att pengarna inte finns. Barnfattigdomen i Sverige begränsar och hämmar barns utveckling. Den skapar skamkänslor och utanförskap. Den är ovärdig ett välfärdsamhälle.

Allt handlar inte om pengar

Men barns uppväxtvillkor påverkas av mycket mer än pengar. Det är anorlunda att växa upp idag jämfört med bara för några år sedan. Sättet att kommunicera, underhållningsindustrin och reklamen – allt har förändrats och det påverkar oss. Vårt sätt att se på oss själva styrs av värderingar och bilder som finns i vår omvärld. Alla människor behöver vänner och kärlek. Dokusåpavärldens värderingar om hur vi ska vara mot varandra som människor – att hela tiden bli bedömd och riskera att bli utröstad – är ideal som inte rimmar med tanken om allas lika värde och rätten att vara olika.

Stressjukdomar bland barn och unga ökar. Det beror på många saker. Kraven på att välja och fatta beslut om sin skola och sin framtid har blivit fler och kommer tidigare. Betygspressen är tuff för många. Men det finns också andra krav att leva upp till. Utseendefixeringen har nått nya höjder med företeelser som snyggast.se och Top Model. Det gäller att passa in, att ha en stil som inte sticker ut men som ändå ger status och respekt. Många barn blir mobbade. Genom den tekniska utvecklingen kan mobbarna idag gömma sig. På internet och via sms kan man mobba anonymt, men för den som blir utsatt gör det lika ont. Barn betalas för att klä av sig framför webbkameran och blir utnyttjade av internetpedofiler.

Vi vet att det som drabbar vuxna, med ökade klyftor i samhället, även drabbar barnen än värre. Det finns olika sätt att reagera på en jobbig tillvaro. En del blir våldsamma och bråkiga, några fastnar i alkohol och droger. Andra sitter ensamma med sin ångest och skär sig för att den smärtan är lättare att hantera än det onda i bröstet.

Rätt att vara barn på sitt eget sätt

Barnkonventionens artikel 13–14 säger: Barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet ska respekteras. Alla barn har rätt till yttrandefrihet, vilket innebär att man får uttrycka tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer, så länge det inte skadar någon annan.

Redan från det att de föds behandlas flickor och pojkar olika. Det räcker med att titta på hur kläder för barn ser ut. Tjejernas kläder är rosa och har ofta gulliga tryck på magen. Killarnas kläder är svarta, mörkt gröna eller blå. Trycken signalerar tuffhet och styrka. Samma färgspråk och symboler går igen i leksakskatalogernas könsuppdelade värld. Tillsammans med vuxen världens roller leder det till att barnen mycket tidigt lär sig att killar förväntas vara på ett sätt och tjejer på ett annat.

I varje skolas likabehandlingsplan måste jämställdheten mellan tjejer och killar vara ett prioriterat område. Det handlar inte bara om att behandla könen rättvist, lika mycket handlar det om att låta varje tjej och kille få vara tjej och kille på sitt eget sätt. Om barn och unga i skolan och på fritiden får hjälp och stöd att våga var något annat är rollen och stereotypen så växer de som människor.

Rätt till en bra utbildning

Barnkonventionens artiklar 28–30 säger: Barnet har rätt till gratis grundskoleutbildning. Undervisningen bör förbereda barnet för livet, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och fostra i en anda av förståelse, fred, tolerans och vänskap mellan folken. Barnet, som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.

I skolan tillbringar barn och unga en stor del av sin tid. Det är deras arbetsplats men också ett ställe där man träffar kompisar, blir kär, växer och utvecklas. Skolans uppgift är att ge barn och unga kunskaper och för att förbereda för vuxenlivet. För att kunna lära sig det man ska i skolan måste man också känna sig trygg och trivas. Det ska vara rent och snyggt. Maten ska vara god och man ska kunna äta i en trevlig miljö. Skolmaten ska vara gratis även på gymnasiet. Mobbing och annan kränkande behandling får inte förekomma.

Fel! Okänt namn på

Skolan måste fungera så att varje barn får möjlighet att utvecklas så mycket det går utifrån sina egna förutsättningar. Alla barn är olika och vi lär oss på olika sätt. Det ställer stora krav på skolan att kunna möta varje barn på rätt nivå. Har man svårt för något måste man få hjälp snabbt så att man inte kommer efter. De som behöver ska få extra stöd så att de kan nå de mål för lärande som finns. För att skolan ska kunna göra det behövs det fler vuxna i skolan, fler lärare, men också annan personal som kan ställa upp när något går fel eller när man behöver någon att tala med.

Skolan måste bli bättre på att tala om för elever och föräldrar hur det går, hur mycket man lärt sig, och vad man behöver utveckla och träna mer på. Betyg är ett alldeles för trubbigt instrument för det och kan stämpla barn i tidig ålder. Det leder till fel fokus, konkurrens och stress. Genom att istället utveckla metoder för utvärdering som får eleven att ta nya steg och utveckla sig själv blir skolarbetet mer stimulerande och resultaten bättre.

Ibland behövs läxor i skolan, men samtidigt är läxor ett problem för många elever. Vuxna behöver sällan ta med sig jobbet hem. Många elever känner sig aldrig riktigt lediga. Det finns alltid läxor som borde göras. Ju högre årskurs man går i, desto mindre verkar lära samsambeta för att se till att prov och läxor inte krockar. För många elever på gymnasiet är detta ett stort problem som leder till stress och oro för att inte räkna till. Ett annat problem är att många elever inte har föräldrar hemma som de kan få hjälp av. Vi tycker därför att alla skolor ska erbjuda läxverkstäder och annan läxhjälp. Läxor måste vara på en rimlig nivå och alla ska kunna få hjälp att göra dem.

Rätt till utvecklande och kul fritid

Barnkonventionens artikel 31 säger: Barnet har rätt till lek, vila och fritid.

För att utvecklas måste barn få möjlighet till lek. En kul och stimulerande fritid med olika aktiviteter gör att vi växer och får självkänsla. Det finns mycket som påverkar barns möjlighet till en aktiv fritid. Miljön man lever i, föräldrarnas ekonomi och vilka verksamheter som finns där man bor bestämmer vad som är möjligt att göra.

Mycket handlar om vad som finns att göra där man bor, att det finns föreningar, fritidsgårdar och platser att vara på. Många kommuner satsar alldeles för lite på barn- och ungdomsverksamhet. Ofta finns det nästa bara idrottsföreningar att välja på. Idrott är bra, men alltför ofta satsar föreningarna bara på att bli så bra som möjligt. Det gör att alla inte får vara med även om de skulle vilja. Många barn vill också göra annat som dans, teater, musik eller annat. Därför är det viktigt att barnen har tillgång till fritidsgårdar.

Annat som påverkar vad barn kan göra är miljön de bor i. Det behövs fler och friare platser för barn att leka på, platser där de kan vara trygga men som också är spännande. Allt för ofta hänvisas barn till speciella områden, begränsade platser som omges av staket och murar. Detta påverkar barns synlighet i samhället, men också samhällets synlighet för barnen. Lekplatser, skolgårdar

och bilfria zoner anpassas efter barns behov av skydd, vilket är bra. Men ibland går det ut över barns behov av spontana lekar. Idag tillbringar barn mer tid inomhus framför datorn eller TVn. Dataspel och TV kan vara kul, men barn behöver också vara ute och röra på sig. Att göra utemiljön roligare är ett sätt att få barn att välja att vara ute.

Rätt till hälsa och en trygg uppväxt

Barnkonventionens artiklar 19 och 24 säger: Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra som har hand om dem.

Barnet har rätt till hälso- och sjukvård.

Trots att Sverige är ett rikt land säger fler och fler barn och unga att de inte mår bra. Svenska barns hälsa har blivit sämre. Många barn rör sig för lite och äter fel mat. Därför har fler blivit tjocka. Det leder till sjukdomar som annars bara gamla människor brukar få. Också den psykiska ohälsan har ökat. Allt för många barn känner sig ledsna och oroliga. Detta är allvarliga problem och något som samhället måste ta på största allvar.

Det finns utsatta barn som nyligen kommit till Sverige. De kan ha flytt från krig, svält och förtryck. Dessa barn har en historia i sitt bagage som behöver bearbetas och de behöver möjlighet att få en trygg tillvaro. Ett sätt kan vara att barnen får en gode man. En gode man går in som förmyndare och vårdnadshavare i föräldrarnas ställe men ska inte ha den faktiska omvårdnaden om barnet och har inte heller någon försörjningsplikt gentemot barnet.

Den gode mannen är en mycket viktig person för barnet. Han eller hon har stora möjligheter att påverka barnets situation samt att gripa in om barnet far illa. Uppdraget som god man för ett ensamkommande barn kan bli mycket omfattande och ställer höga krav på både kompetens och möjlighet att ställa upp tidsmässigt.

Mycket kan göras. I skolan behövs mer lek och rörelse – varje dag. Det behövs också hjälp och stöd till föräldrar om mat och aktiviteter som är bra för barnen. Barnen själva måste få lära sig mer om hur man får kroppen att må bra. Det behövs fler stödpersoner i form av skolsköterskor, kuratorer och annan personal som kan hjälpa när man behöver.

Att må bra handlar inte bara om kroppen. Lika viktigt är den psykiska hälsan, att känna att man trivs med sig själv och sin situation. Under de senaste åren har det kommit flera rapporter om att barns psykiska hälsa blivit sämre. Antalet barn och unga som söker hjälp hos barn- och ungdomspsykiatri (BUP) har ökat. Det har också försäljningen av medicin mot depression till ungdomar. Det finns många orsaker till problemen. En kan vara besparingar i skolan, förskolan och fritidsverksamhet för barn och unga. På många ställen har man också dragit ner på skolsköterskor, kuratorer och andra som kan hjälpa när man mår dåligt.

Fel! Okänt namn på

Att man känner sig trygg hemma är kanske viktigast av allt. Våra föräldrar är ansvariga för oss och för att vi har det bra. Men alla föräldrar klarar inte att ge sina barn vad de behöver. En del barn tvingas ta ansvar för sina föräldrar istället för tvärtom. Många barn växer upp med föräldrar som missbrukar alkohol och droger. Barn blir slagna eller tvingas bevittna våld i hemmet. De kan bli utsatta för sexuella övergrepp av föräldrar eller andra vuxna. Det är alla vuxnas skyldighet att vara lyhörda för ett barns rop på hjälp. Det finns skyddsnet för barn som behöver hjälp, men de fungerar inte alltid. Här måste samhället bli mycket bättre.

Barn har rätt till en bra förskola och skola, en bra fritid och säkra miljöer att vistas i. Alla barn ska ha en plats i barnomsorgen såväl som en plats på fritids när man blir äldre. Även barns tänder måste ses som en del av kroppen. Alla barn och unga ska ha rätt till gratis sjuk- och tandvård upp till 24 års ålder.

Rätt till makt över sin vardag

Barnkonventionens artikel 12 säger: Barnet har rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som berör det. Hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad.

Beslut fattas varje dag och varje timme. Barn har rätt till makt och inflytande över sin vardag, sina frågor, problem och utmaningar. När barn får möjlighet att vara med och påverka gör de det och det brukar bli bra. Att barn både kan och vill ha makt och inflytande är ingen nyhet men tyvärr ingen självklarhet.

Barn har rätt till den kunskap som krävs för att kunna få riktig makt, inte bara någon form av låtsasdemokrati där vuxna lyssnar på barn men sedan inte bryr sig om deras åsikter och problem. Barn har rätt till kunskap i demokrati för att kunna påverka, få inflytande och fatta beslut. Barn har rätt till kunskap i demokrati för att få och kunna ta det ansvar det innebär att vara med och fatta beslut. Barn har rätt till kunskap om att demokrati inte handlar om att alltid få sin vilja igenom utan att få vara med och bestämma där allas åsikt är lika mycket värd.

Barn och unga är del av samhället, men ofta har de svårt att göra sina röster hörda i politiken. Det gäller också när det handlar om deras direkta närhet. Barn måste få vara med i planering på samma sätt som vuxna, speciellt när det handlar om deras närmiljö.

För att skolan ska bli så bra som möjligt måste eleverna få vara med och påverka den. Det finns många sätt att göra det på. Det kan handla om saker som skolmaten och hur skolgården ska vara. Eleverna måste också kunna påverka större frågor som sin arbetsmiljö och sättet att arbeta i skolan. Att lärarna är justa och bra är en viktig del i hur man trivs och hur mycket man lär sig. Därför är det viktigt att eleverna får möjlighet att berätta hur lärarna fungerar. En duktig lärare ska få uppskattning, en dålig lärare måste få veta att han eller hon inte är bra för att kunna utvecklas.

Barn har rätt i hela världen

Barnkonventionens artiklar 32, 34, 35 och 38 säger: Barnet har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande samt mot hårt arbete som skadar eller hindrar barnets skolgång och äventyrar barnets hälsa.

Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

Bortförande, försäljning eller handel med barn ska förhindras.

Barn ska inte delta i väpnade konflikter.

När man ser hur barn har det runt om i världen är det lätt att känna hopplöshet. Barn och unga är de som drabbas hårdast av krig och fattigdom. Det finns 250 miljoner barn som tvingas arbeta för att försörja sig själva och sina familjer. De yngsta arbetarna är bara fyra år. Många jobbar 14–16 timmar per dag istället för att få gå i skolan. Barnarbete hindrar barn från att vara barn. Det hindrar dem från att gå i skola. Detta är särskilt allvarligt eftersom den bästa boten mot fattigdom är just utbildning.

Men barn drabbas av ännu värre kränkningar. Man räknar med att över 1 miljon barn i världen på olika sätt blir utsatta för människohandel. Det betyder att de säljs och köps som varor och utnyttjas på ett fruktansvärt sätt. Det brukar kallas för trafficking och är en modern form av slavhandel. Många utnyttjas sexuellt, till barnpornografi och tvingas till prostitution.

Även i krig utnyttjas barn och unga. Idag räknar man med att det finns över 300 000 barnsoldater som deltar i mer än 30 väpnade konflikter runt om i världen. Anledningen till att man använder barn som soldater istället för vuxna är helt enkelt att de är billiga att ersätta och lättare att kontrollera. Ofta ger man dem narkotika för att få dem att göra som man vill.

Rätten till frihet och utbildning är självklara mål för barn i hela världen. Det bästa sättet att få bort fattigdom, barnarbete och att stärka barns och ungdomars framtid är just utbildning. Genom att utbilda barn och vuxna, i och utanför Sverige, om vilka rättigheter barn har enligt barnkonventionen, kan vi motverka fattigdom, barnarbete, stoppa övergrepp på barn samt barnsexhandel.

Stockholm den 3 oktober 2007

Monica Green (s)

Agneta Gille (s)

Helene Petersson i Stockaryd (s)

Matilda Ernkrans (s)

Veronica Palm (s)

Åsa Lindestam (s)

Désirée Liljevall (s)

Carina Ohlsson (s)

Kerstin Haglö (s)

Marie Nordén (s)

Ann-Christin Ahlberg (s)

Christina Zedell (s)